

sliko in seznam vseh njegovih zgodovinskih spisov, ki ga je sestavil Peter Bohinjec, tako je ta zvezek obenem majhen spomin na šestdesetletnico A. Koblarja, katerega delovanje je za preiskavanje naše ožje zgodovine velike važnosti. — Spisi, ki jih prinaša 1. zvezek, so z malo izjemo vsi lokalnokranjskega značaja, opirajoči se na gradivo, ki ga hrani župnijski arhiv v Kranju. Najvažnejši in najzanimivejši je spis o luteranah v Kranju, ki nam zanimivo riše boje in posledice bojev med luteranstvom in katoličanstvom v malem kranjskem mestu. Pogosto se spomnimo na analogne dogodke v političnem in idejnem življenju sedanjega časa. Važna in zanimiva sta tudi spisa »Slikarji v Kranju« in »Kostniška kapela (Karner) v Kranju«. — Hvalevredno je, da se te knjižice prodajajo za malenkostno ceno 40 vinarjev. *Fr. Stelè.*

Spomin na Gospesvetsko polje. — Ob petstoletnici zadnjega slovenskega umeščenja koroških vojvod poklanja prijateljem koroških Slovencev dr. Valentin Rožič. Celovec 1914. Natisnila Družba sv. Mohorja. (Posamezni izvod stane 50 vinarjev.) — Brošura ima na 24 straneh razen osem lepih ilustracij zbrana v glavnih potezah najvažnejša data o početku slovenske vojvodine in njenih vladarjih. Staroslovanska zadruga, župe in župani so bili prvi važnejši državni organizmi, ki so s tem, da so se vedno bolj združevali v enoto vsled pritiska zunanjih sovražnikov, povzročili postanek slovenske vojvodske oblasti in slovenskih vojvod. Po majhni zgodovinski skici, kjer se omenjajo najvažnejši slovenski vojvode in pokristjanjenje Slovencev, prehaja pisatelj na obred ustoličenja, ki ga obširno opisuje in tudi razloži pomen posameznih delov obreda. Ob tej priliki izvemo natančno razliko med knežjim kamnom pri Krnskem gradu, na katerem se je vršilo državnopravno tako važno ustoličenje — in vojvodskim prestolom na Gospesvetskem polju, kjer je knez prvič javno vršil svojo državno oblast. Nadalje dobimo tudi zanimive podatke o rodbini Edlingerjev, ki so imeli pravico vojvode umeščati, in o par drugih dvorjanskih službah onega časa. — V dodatku nam pisatelj opisuje znamenitost Gospe Svete, Celovca in njegove okolice. Knjižica je sestavljena zelo vestno in jo prav toplo priporočamo vsakemu izobražencu. Služila bo dobro tudi profesorjem pri slovenski razlagi; zato bo tudi seznam virov posebno dobrodošel. *I. Mazovec.*

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga 199. Razredi historičko-filološki i filozofičko-juridički. 8°. U Zagrebu 1913. Knjižara jugoslav. akademije (Dioničke tiskare), Gjuro Trpinac. 236 str.

Med tremi razpravami tega zvezka stoji na prvem mestu (str. 1—66) V. Klaićeva »Plemići Sveti ili Nobiles de Zempche« (997—1719). Klaić govori v njej o plemiškem rodu, ki izhaja iz štajerskega (Pfannberg) in ki je izginil med mohamedanci v Bosni. Ena veja se je namreč leta 1540. poturčila in odšla po osvobojenju Slavonije izpod Turkov v Bosno in se omenja zadnjič leta 1719., dočim je kršćanska veja izumrla že 1601. Zadnji potomci begov Sveti i nobili so morda člani mohamedanske rodbine Evlijićev (turški evlija = svetec), ki se je po aneksiji Bosne preselila v okolico Soluna.

Drugo razpravo je napisal Rudolf Strohal: Dijalekat grada Vrbnika na otoku Krku u prošlim vijekovima upoređen sa današnjim (str. 67—152). Viri za to razpravo so

mu bili v prvi vrsti povečini že izdani, nekaj pa tudi še nepriobčeni juridični spisi starih časov (Acta croatica, vrbanski zakon in razne notarske knjige), v drugi vrsti (za živi jezik) pa Ivana Žica folkloristična razprava »Vrbnik« v »Zborniku za nar. život i običaje Južnih Slavena«, in I. Milčetićeva razprava »Čakavština Kvarnerskih otoka« (Rad knj. 121). — Metoda je pri Strohalu že znana, zastarela: avtor namreč primerja narečje povsem mehanično s štokavščino, temelj mu je narečje. (N. pr. »Samoglasno a [ozir. e, i, o, u] dolazi drukčije no u današnjem štokavskom narječju u ovim slučajevima« [str. 72 sl.] ali »Ove se imenice razlikuju u sklonidbi od istovrsnih imenica u štokavskom narječju u ovim padežima« [str. 103].) To postopanje se mi zdi preveč rokodelsko, premalo znanstveno. Avtor naj bi bil po zgodovinsko-primerjalni metodi pokazal, kako se je narečje razvilo iz najstarejših, torej skupno slovanskih glasov in oblik, kako daleč je hodilo skupno z ostalimi najbolj sorodnimi dialektičnimi skupinami (tukaj torej s čakavščino) in kaj ima posebnega, svojega nasproti tem (tukaj torej nasproti čakavščini, ne pa štokavščini) in v koliko se v tem oziru naslanja morda na kaka prehodna narečja (istrsko-hrvaška in slovenska). A tudi zahtev moderne fonetične šole ne vpoštevata Strohal nikjer; povsod samo mehanično registrira, nikjer ne razlaga, niti tam, kjer je razlaga fonetično zelo lahka. V koliko je avtor dosegel v svoji razpravi praktični namen, da bi dal »kasnijim proučavateljima hrvatske glagolske knjige pripomočno djelo« (str. 68), o tem zdaj še ne moremo soditi. Prav pa je, da je avtor dodal na koncu razprave kot zgled jezika in sloga »Tištament Andrija Tolanića« (str. 151—152), ki ga je vzel iz notarske knjige vrbniškega notarja Ivana Stašića.

»Utjecaj grčkih i rimskih pjesnika na dubrovačku liričku poesiju« je naslov razprave, katere je izšel zaenkrat prvi del (str. 153 do 236); v njem dokazuje dr. Ivan Kasumović vpliv antičnih lirikov na Šiška Menčetića in Dore Držića. Dokazi za ta vpliv so zelo različne vrednosti. Samo uporaba antične mitologije in imen zgodovinskih osebnosti za pesniške trope, stalni izrazi o rani, o ognju ljubezni, o njenih bolečinah, mrežah in sponah ter druge podobne metafore ne dokazujejo čisto ničesar, ker se lahko razlože brez neposrednega stika po vplivu trubadurske poezije, ki ima vse to tudi. Pa tudi primerjanje motivov čestokrat nima dosti dokazilne vrednosti. Pesmi, o kateri Menčetić (V. 27, 265—276) toži, da ga zjutraj zarja (solnce) loči od ljube (str. 192), ni treba primerjati s podobno situacijo pri Meleagru, Ovidiju ali Properciju, ker je to vsesplošno znan motiv srednjeveške trubadurske lirike (provansalska l'alba, nem. tageliet). Pač pa brezdvomno drži primerjanje Držićeve 51. pesmi z Ovidijevo heroido Sappho Phaonu (str. 205—207). Žal, da maloštevilni brezdvomno trdni dokazi skoro izginejo med takimi paralelami, ki ne dokazujejo ničesar. Epitete plavi lasje, belo lice, čelo, grlo, vrat, prsi in roke, rdeča usta, vroče in mrzlo, oziroma trdo srce, sladki poljubi itd., itd. se nahajajo v ljubavni literaturi vseh časov in narodov. Da so taki dokazi zelo nedostatni, kaže Kasumović sam, ko na zelo mnogih mestih navaja kot dokaz odvisnosti kar po več citatov iz različnih antičnih pesnikov (str. 174, 175, 177, 185 itd., itd.). Ali so

pa ti antični pesniki jemali svoje misli tudi kar drug od drugega? Menda pač ne, ampak iz življenja in življenjske filozofije svoje. In ta ne, ki je v večini slučajev pravilen, je popoln dokaz zoper tehtnost Kasumovičevega argumentiranja. Take čisto splošne paralele bi držale le, če bi bil t o n vse Menčetičeve in Držičeve lirike enak antični, kar pa ni, ker se v tem oziru popolnoma naslanja na trubadursko liriko v Italiji. To napako v svojem dokazovanju je čutil avtor sam, ker se na str. 228. nekako opravičuje, da je porabil zanje tudi analogijo v erotični topiki in terminologiji in podobno. A to opravičilo napake ne odpravi. Bolje bi bilo, da bi bil Kasumo-

vič že v razpravi sami ločil prave dokaze od dvomljivih in te od samih analogij, in razprava bi imela veliko več vrednosti, nego je ima zdaj, kar je spričo velike avtorjeve načitanosti v stari liriki gotovo škoda.

Rezultat pa, mislim, je pravilen, da sta namreč Menčetič in Držič poznala antično liriko, čeprav ne v takem obsegu, kot se zdi Kasumoviču. Popolnoma dokazan se mi zdi stik le z Ovidijem, bolj ali manj verjeten je tudi stik s kakim drugim rimskim lirikom. O neposrednem grškem vplivu pa Kasumovič sam dvomi (str. 182), in to po pravici.

Ivan Grafenauer.

TO IN ONO.

Taras Ševčenko.

(Ob stoletnici rojstva. — Spisal Jos. Abram.)

(Konec.)

Ako se hoče narod res dvigniti, prosvetiti, morajo vsi sloji sodelovati: ljudstvo in izobraženci; le-ti se morajo ponižati do ljudstva, čigar sinovi, bratje so.

To zahteva od svojih rojakov tudi Ševčenko. Omenili smo, da je bilo domače, ukrajinsko plemstvo narodu in ljudstvu odtujeno in ga je izžemalo kot tujci. Izobraženci se niso brigali za ljudsko prosveto prav nič, pač pa so narod z besedo in zgledom kvarili. Njihova vzgoja je bila večinoma nemška, njihovo mišljenje in življenje nemško in še to prekvašeno z nemškim vsestranskim liberalizmom, gospodarskim, političnim in verskim. Ponašali so se kaj radi z nemško filozofijo, zlasti s hegeljanskim idealizmom. Zato jim Ševčenko poklada v usta besede:

Ko bi se učili, kakor treba,
modrost bi prava bila v vas;
a vi se dvigate do neba:
»In mi ne mi, in jaz — ne jaz!
In vse sem videl, vse spoznavam:
ni niti pekla, niti raja,
in ni Boga, le jaz in Nemec,
on kratkorepi in vozlati,
sicér nikožar...¹

(Poslanica.)

Od izobražencev sploh zahteva pesnik, naj skrbé za pristno, domačo, ukrajinsko prosveto. Tuji nauki niso za nas, oni pogubé naš narod ukrajinski! Nemška brezbožna kultura, ki ste jo tako vzljubili, ni za nas! Ostanite ž njo rajši med Nemci, kjer ste (v šolah) zrastle!

Oh, ko bi nikdar se vi več ne vrnili,
da tam bi umrli, kjer rastli ste kdaj!
Ne plakala bi deca, mati ne tarnala,
brezbožnosti vaših ne čuli bi zdaj;
bi solnce smrdečega gnoja ne žgalo
na čisti, široki in prosti zemlji;
ne vedel bi svet, kaki orli ste vi,
in ljudstvo bi s prstom na vas ne kazálo...

¹ Kratkorepi Nemec, ker nosi frak; vozlati, ker je navadno nizke rasti. Oba naziva pomenjata tudi nemško prekanjenost.

Dejanj treba, ljubezni treba!

Zaglavje (moto) poslanice se glasi:

»Ašče kto rečet, jako ljublju Boga,
a brata svojega nenavidit, lož jest.«

In na to jih posebno opozarja:

Le ogledajte si dobro,
preberite vnov
to zaglavje, in berite
za slóvom slóvo:
niti vejice, ne pike
v njem ne premenite,
vse berite: »Kak je z nami?«
se nato vprašajte!

* * *

Ševčenkovo literarno delovanje in osebni zgled ter prigovarjanje je obrodilo nepričakovanih uspehov. Kakor solnce prežene temo, mrak in mraz ter vdahne s svojo svetlobo in gorkoto naravi novo življenje, so tudi pesnikove besede prevzemale, pretresale in prestrukturirale srca Ukrajincev k novemu življenju.

Bile so pač besede ljubezni, besede, ki so žgale, ki so prišle iz dna ljubečega in užaljenega srca ter našle pot naravnost v srca.

Večkrat je jel že obupavati. Težke, obupne misli so mu hotele dušo zapaliti in srce izrvati, pa je vzklíknil:

O ne rujte, ne palite!
Morda vrnem vnov
svojo pravdo tuže polno,
svoje tiho slovo.

In ni obupal, nikdar ni obupal pesnik.

Mati božja!
In molim vzdihujoč: Pošlji,
podaj ubogi duši silo,
da bo ognjeno govorila,
da slovo kakor plam vzplamtí,
srce ljudem bo raztopilo,
po Ukrajini se razlilo
kot blagovónjavo kadilo
in rodne duše posvetilo!...

(Neofiti.)